

NOWY UKŁAD SIŁ PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ – ŁAD WERSALSKI

Traktat wersalski i traktaty mu towarzyszące, całkowicie zmieniły mapę polityczną Europy i wprowadziły nowy układ sił – upadły stare mocarstwa a na ich miejscu pojawiły się nowe.

1. Traktaty pokojowe po I wojnie światowej

Działania wojenne w I wojnie światowej zakończyły się 11.11.1918 r. podpisaniem rozejmu w wagonie kolejowym w lasku Compiegne. Postanowiono zwołać konferencje pokojową do Paryża by przygotować traktaty pokojowe ostatecznie kończące wojnę.

a) Paryska konferencja pokojowa 18.01.1919 – 28.06.1919 r.

Udział wzięło 27 państw zwycięskich. Największe znaczenie miało 5 mocarstw:

Mocarstwo	Polityk, który je reprezentował
USA	Prezydent Thomas Woodrow Wilson
Wielka Brytania	Premier Dawid Lloyd George, minister spraw zagranicznych lord Balfour
Francja	Premier Georges Clemenceau
Włochy	Premier Vittorio Orlando
Japonia	Premier Saionji Kimmochi i minister spraw zagranicznych Makino Nobuaki

Cele państw:

- Prezydent USA chciał wprowadzić system, który pozwalałby uniknąć kolejnych wojen. Opierał się on na: idei wyznaczania granic według kryteriów narodowych oraz na utworzeniu Ligi Narodów, która miała zapobiegać konfliktom międzynarodowym
- Francja dążyła do maksymalnego osłabienia Niemiec
- Anglia sprzeciwiała się wzrostowi sił Francji ponieważ zachwiałoby to równowagę sił w Europie i zagroziło interesom Wielkiej Brytanii. Nie chciała więc zbyt osłabiać Niemiec, które miały być przeciwwagą Francji.

b) traktat pokojowy z Niemcami – traktat wersalski 28.06.1919 r.

Straty terytorialne Niemiec:

- Alzacja i Lotaryngia na rzecz Francji
- obszary przygraniczne Eupen, Malmedy i Moresnet na rzecz Belgii (zatwierdzone plebiscytem w 1920 r.)
- Wielkopolska i część Pomorza Gdańskiego (tzw. Korytarz Polski) na rzecz Polski (Polska musiała zapewnić swobodę ruchu niemieckich pociągów tranzytowych między Prusami a Pomorzem Zachodnim).
- Gdańsk wraz z Oliwą i Sopotem miał zostać wolnym miastem pod zarządem Ligi Narodów. Polska uzyskała szerokie uprawnienia w porcie gdańskim, miała reprezentować interesy Gdańska za granicą.
- Obszar zaniemeński z Kłajpedą został oddany pod zarząd mocarstw.
- Kraik Huleczyński (skrawek Górnego Śląska) , zamieszkały przez Morawców, uzyskała Czechosłowacja.
- wszystkie kolonie zostały przemianowane na tereny mandatowe
- o przynależności Warmii i Mazur, Górnego Śląska i Szlezewiku miał zdecydować plebiscyt
- Luksemburg wydzielono z obszaru celnego Niemiec
- okręg Saary na 15 lat znalazł się pod zarządem Ligi Narodów; Francja uzyskała uprawnienia w dziedzinie górnictwa węgla jako rekompensatę za zniszczenia wojenne. ostatecznie o przynależności tego okręgu miał również zdecydować plebiscyt.

Kwestia rozbrojenia:

- zniesiono powszechną służbę wojskową, pozwolono na 100 tys. armię zawodową, rozwiązano niemiecki Sztab Generalny,
- wprowadzono zakaz posiadania i produkcji samolotów, łodzi podwodnych i czołgów,
- drastycznie zmniejszono flotę – pozwolono na posiadanie kilku jednostek obrony wybrzeża
- nakazano demilitaryzację Nadrenii – obszary na lewym brzegu Renu oraz 50 km pas na prawym brzegu Renu (zakaz stacjonowania wojsk i budowania jakichkolwiek fortyfikacji)

Inne postanowienia:

- nałożono na Niemcy wysokie reparacje (odszkodowania) wojenne
- utworzono trzy strefy okupacyjne na lewym brzegu Renu, które miały być opuszczane co 5 lat w razie wypełniania wszystkich postanowień przez Niemcy
- Rzeki: Łaba, Odra, Niemen i Dunaj oraz Kanał Kiloński zostały umiędzynarodowione
- Niemcy mają uznać całkowitą niepodległość Polski i Czechosłowacji, a także państw które powstały na terenach należących do Rosji
- Niemcy miały uznać traktaty w Brześciu i w Bukareszcie z 1918 r. za niebyte oraz uznać prawo Rosji do udziału w odszkodowaniach wojennych

Traktatu wersalskiego nie ratyfikowały: USA, Ekwador i Hidżaz.

c) traktat pokojowy z Austrią – w Saint-Germain-en-Laye 10.09.1919 r.

Straty terytorialne Austrii:

- Galicja i wschodnia część Śląska Cieszyńskiego na rzecz Polski
- część Śląska Cieszyńskiego, Śląsk Opawski, Czechy i Morawy na rzecz Czechosłowacji
- południowy Tyrol, zachodnia Kraina i tzw. pobrzeże – Triest z Istrią na rzecz Włoch
- Bukowina na rzecz Rumunii
- większość Dalmacji, Słowenia, Bośnia i Hercegowina na rzecz Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców (Królestwo SHS – późniejsza Jugosławia)

Kwestia rozbrojenia:

- zmniejszenie armii do 30 tys.
- nałożenie reparacji wojennych
- konfiskata całej marynarki wojennej i floty handlowej

Inne postanowienia:

- zakaz unii Austrii i Niemiec (zakaz Anschlussu)

d) traktat pokojowy z Węgrami – Trianon 4.06.1920 r.

Straty terytorialne:

- Siedmiogród i wschodnia część Banatu na rzecz Rumunii
- Chorwacja, Baczka, zachodnia część Banatu (Wojwodiny) na rzecz Królestwa SHS
- Słowacja i Ruś Zakarpacka na rzecz Czechosłowacji. Łącznie Węgry utraciły 2/3 swojego terytorium
- zachodnia część Węgier zamieszkała przez ludność etnicznie niemiecką – tzw. Burgenland – przypadł Austrii

Kwestie rozbrojenia:

- zmniejszenie armii do 35 tys. żołnierzy; miała to być armia oparta na zaciągu ochotniczym bez ciężkiej broni i lotnictwa

Inne postanowienia:

- nałożenie reparacji wojennych
- zakaz powrotu na tron Habsburgów

e) traktat pokojowy z Bułgarią – Neuilly-sur-Seine 27.11.1919 r.

Straty terytorialne:

- Tracja Zachodnia (wybrzeże Morza Egejskiego) na rzecz Grecji
- część Macedonii na rzecz Królestwa SHS
- południowa Dobrudża na rzecz Rumunii

Kwestie rozbrojenia:

- zmniejszenie armii do 20 tys. z zaciągu ochotniczego bez ciężkich broni i lotnictwa
- utrata większości floty wojennej

Inne postanowienia:

- nałożenie reparacji wojennych wobec sąsiadów
- narzucono przepisy o ochronie praw mniejszości narodowych

f) traktat pokojowy z Turcją – Sevres 10.07.1920 r. (W ogóle nie wszedł w życie)

Straty terytorialne:

- wschodnia Tracja, zachodnia część Azji Mniejszej na rzecz Grecji

- południowe wybrzeże Anatolii na rzecz Włoch
- Cylicja, Syria i Liban na rzecz Francji
- Irak, Palestyna i Transjordanian na rzecz Wielkiej Brytanii
- północno – wschodnia Anatolia na rzecz Armenii
- południowo – wschodnia Anatolia na rzecz Kurdystanu
- Sтамбуł i cieśniny czarnomorskie znalazły się pod międzynarodową kontrolą. Ogółem Turcja utraciła 4/5 swojego terytorium

Kwestie rozbrojenia:

- zmniejszono liczebność armii do 50 tys. żołnierzy bez broni ciężkich i lotnictwa
- Turcja straciła swoją flotę wojenną
- zabroniono produkcji broni i jej importu

Traktat ten nigdy nie wszedł w życie gdyż został podpisany przez rząd, który nie reprezentował narodu tureckiego, nigdy też nie został ratyfikowany.

2. Mały traktat wersalski – 28.06.1919 r.

Traktat podpisały najważniejsze mocarstwa i Polska. Dotyczył on ochrony mniejszości etnicznych religijnych na terenie Polski. Jego respektowanie miało podlegać kontroli organów przyszłej Ligi Narodów. Traktat ten był niesprawiedliwy gdyż Niemcy nie zobowiązano do podobnej ochrony mniejszości polskiej. (Podobne układy podpisano z Czechosłowacją, Rumunia i Królestwem SHS)

3. Zmiany w znaczeniu i pozycji poszczególnych państw:

a) upadek znaczenia Niemiec, Austro – Węgier, Rosji i Imperium Osmańskiego:

- Niemcy – utraciły kolonie i część ziem w Europie, które weszły w skład Polski, Francji, Belgii, Danii,
- Austro-Węgry – nastąpił rozpad Austro-Węgier; na tym obszarze powstały nowe państwa: Polska, Czechosłowacja, Królestwo SHS (od 1929 r. — Jugosławia).
- Rosja – rewolucja doprowadziła do izolacji politycznej tego państwa. Po rewolucji październikowej powstała Rosja Radziecka i republiki rad, zamienione później w ZSRR. Na gruzach carskiej Rosji powstały Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia i Polska.
- Imperium Osmańskie – na gruzach Imperium powstała Republika Turecka (1923), która obejmowała tylko część dawnych ziem. Pozostała część uległa rozproszeniu między: ZSRR (Armenia, Kurdystan), Grecję, Wiochy, Francję, Anglię. Tereny arabskie (Bliski Wschód i Egipt) stały się terenami mandatowymi, które podzielono między Francję (Liban, Syria) i Anglię (Egipt, Irak, Palestyna),

Państwa, które zniknęły z mapy Europy	Państwa, które powstały po I wojnie światowej
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Austro – Węgry ▪ Cesarstwo Niemieckie Cesarstwo Rosyjskie ▪ Imperium Osmańskie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Finlandia ▪ Estonia ▪ Litwa ▪ Łotwa ▪ Polska ▪ Czechosłowacja ▪ Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców (od 1929 – Jugosławia) ▪ Irlandia <hr/> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niemcy przyjęły nazwę Republika Weimarska ▪ Austro – Węgry rozpadły się na Austrię i Węgry ▪ Na miejscu Cesarstwa Rosyjskiego powstała Rosja bolszewicka, która w 1922 r. przyjęła nazwę ZSRR ▪ Na miejscu Imperium Osmańskiego powstała Republika Turecka

b) największe znaczenie uzyskały:

Wielka Brytania i Francja na kontynencie europejskim, USA i Japonia poza Europą.

3. Fundamentalne zasady ładu wersalskiego

- utrzymanie układu sił, który powstał dzięki traktatowi wersalskiemu i innym traktatom pokojowym z państwami centralnymi.
- hegemonia Francji i Anglii w Europie.
- nie dopuszczenie do odrodzenia się imperium niemieckiego.
- nie dopuszczenie do rozwoju rewolucji i komunizmu w Europie,
- rozwiązywanie konfliktów na drodze pokojowej — głównym celem było utrzymanie pokoju.

4. Liga Narodów — strażnikiem ładu wersalskiego

- Liga Narodów powstała na mocy traktatu wersalskiego. Rozpoczęła działalność w 1920 r., a jej siedzibą była Genewa. Liga Narodów miała być organizacją skupiającą kraje, które rozwiązywały konflikty między sobą na drodze pokojowej.
- Cele Ligi Narodów: ograniczenie do minimum zbrojeń, zagwarantowanie członkom Ligi suwerenności terytorialnej, zabezpieczenie pokoju między narodami, rozstrzyganie konfliktów między członkami Ligi.
- Tylko mocarstwa (W. Brytania, Francja, USA, Włochy, Japonia) miały stałe miejsce w Radzie Ligi Narodów. Pozostałe państwa miały mniejsze znaczenie,
- Ze względu na to, że do Ligi przystąpiły 32 państwa. mogła ona stać się najpotężniejszą organizacją międzynarodową w dwudziestolecium międzywojennym – miała prawo zastosowania blokady handlowej i finansowej, a nawet siły w celu wyegzekwowania postanowień Ligi wobec członków organizacji. W 1938 r. Liga liczyła już 58 członków.
- W chwili powstania Ligi, Rosja Radziecka i Niemcy nie zostały do niej przyjęte (izolacja polityczna).

Ponieważ Kongres USA nie ratyfikował traktatu wersalskiego wobec tego zarówno Niemcy , Rosja jak i USA znalazły się poza systemem wersalskim

5. Konferencja waszyngtońska.

a) W konferencji wzięły udział następujące państwa: Belgia, Francja, Holandia, Portugalia, Włochy, Wielka Brytania, Chiny, Japonia, USA.

b) cele konferencji

c)

ustalone parytety tonażu flot wojennych:

- USA i Wielka Brytania – 5
- Japonia – 3
- Francja i Włochy – 1,75

Plebiscyty po traktatach:

- 1920 r. – plebiscyt w Szlezwiku – ludność opowiedziała się za przyłączeniem do Danii
- 1920 r. – plebiscyt w Eupen i Malmedy – ludność opowiedziała się za przyłączeniem do Belgii

▪

5. Łamanie ładu wersalskiego:

a) przyczyny:

- niezadowolenie państw z postanowień traktatów pokojowych (tak pokonanych jak i zwycięzców); w szczególności Niemiec, ZSRR, Włoch i Japonii. Państwa te dążyły do ich zmiany,
- Skłócenie polityczne Francji i Wielkiej Brytanii, które miały stać na straży postanowień traktatu oraz brak konsekwencji politycznej tych państw
- wykształcenie w Europie i poza nią systemów autorytarnych (Polska, Rumunia, Japonia), faszystowskich Wiochy. Hiszpania) i totalitarnych (ZSRR i III Rzesza), które dążyły do

zdobycia władzy nad jak największym terytorium w imię różnych idei, niezgodnych z postanowieniami Konferencji Paryskiej.

b) przejawy:

- **traktat w Rapallo (1922)** między Republiką Weimarską a Rosją bolszewicką — zawierał m.in. tajne porozumienie wojskowe (łamanie postanowień demilitaryzacji Niemiec). W 1926 r. został on potwierdzony poprzez radziecko-niemiecki traktat o wzajemnej neutralności i współpracy.
- **1923 – Litwini siłą zajęli obszar zaniemeński z Kłajpedą** i wcielili go do Litwy. Liga Narodów post fatum udzieliła na to zgody pod warunkiem nadania mu szerokiej autonomii.
- **kwestia reparacji** (odszkodowań wojennych) – Republika Weimarska miała spłacać reparacje do 1988 r. Zaniechała jednak spłat ze względu na kryzys gospodarczy. W 1924 r. ogłoszono plan Dawesa polegający na pożyczaniu Republice Weimarskiej pieniędzy (800 mln marek), dzięki której miała spłacić reparacje. To jednak sprawy nie rozwiązało. W 1929 r. ogłoszono plan Younga (1929) – rozłożenie spłat reparacji na 36 rat do 1988 r oraz ich obniżenie; udzielenie nowej pożyczki.